

Naturen som læringsarena for alle?

Ved Sandnes voksenopplæringsssenter i Rogaland er vi en lærergruppe som har arbeidet med et naturprosjekt for voksne multifunksjonshemmede brukere. Vi har i tre år deltatt i Nasjonalt program for utvikling av klinisk spesialpedagogikk ved Institutt for spesialpedagogikk (ISP) ved Universitetet i Oslo (UiO). Målet med vårt arbeid er å bidra til utvikling av den gode praksis samt fokusere på verktøy for evaluering. I den forbindelse ble naturprosjektet invitert til å presentere prosjektet på en konferanse, – et Forskningstorg på ISP i Oslo den 30.11.01.

Vårt prosjekt heter: «Naturen som læringsarena for elever med multifunksjonshemminger.»

Problemstilling: «Hvordan kan vi bruke naturen som læringsarena for utvikling av samspill og initiativ for en voksen multifunksjonshemmet elev.»

Hvorfor naturen som læringsarena?

- Elevgruppa vår er sterkt multifunksjonshemmede og svært hjelpavhengig.
- Elevene har behov for omfattende tilpasset tilrettelegging fra omgivelsene for å opprettholde en forsvarlig standard av livsutfoldelse og livskvalitet.
- Vi har erfart at naturen som innfallsvinkel til læring gir eleven økt livskvalitet.
- Vi vektlegger naturopplevelsen for eleven i vår metode med tverretattlig, tilpasset miljøundervisning. Naturen som arena har vist seg å være en døråpner til sansning, samspill og kommunikasjon mellom lærer, elev og personalet i bolig.
- Elevene får opplæring fordi de har et opplæringsbehov og ikke pga. sin diagnose. Det er et klart samfunnsansvar i følge den aktuelle kompetansereformen -St.meld.nr 42(1997-98), at multifunksjonshemmede får samme muligheter til stimulering og utvikling som andre mennesker i vårt samfunn.
- Lite er gjort på området tilrettelegging av et naturtilbud i forhold til voksne med sterk multifunksjonshemming. Vi er trolig den eneste skolen i landet som gir et naturtilbud gjennom hele året for denne målgruppa. Nå ønsker vi å spre kompetanse og dele våre erfaringer med andre for å få respons og kunne videreutvikle prosjektet.

Multimedia-visning av naturprosjektet:

Et mål med prosjektet har vært å utvikle alternative presentasjonsformer til tradisjonelle rapporter. Siden vi bruker videokamera

mera som verktøy for evaluering av undervisningstilbudet, bestemte vi oss for å redigere digitale opptak fra undervisningssituasjoner der elevene viser engasjement. Ved hjelp av et redigeringsprogram har vi komponert tekst, bilde og lyd til et 10 minutters multimedia-program.

NRK -TV lager reportasje: «Naturen som læremester.»

Videopresentasjonen åpner med en reportasje som NRK-Rogaland gjorde av prosjektet sist høst. Formålet var å vise hvordan naturen tas i bruk for å gi stekt funksjonshemma mennesker i Sandnes økt livskvalitet.

*Programskisse: Eksempel nr. 1:
Sted: Dalsvågen. Dato: 23.10.01.*

Bilde nr. 1: Introduksjon. Tema: Konsert ved sjøen. Programleder leser kommentartekst:

«Der sjøen og stranda møtes på Dale har fem sterkt funksjonshemma menneske og hjelparane deira funnet sitt klasserom... Naturen er læremeisteren forsterka av ein kassettpelar og enkle instrument. Oppdraget er klart, – sansane skal stimulerast.»

Fakta: Samspill elev og lærere med organisert lyd fra, klangstaver, trommer og skjellrasler. Skifte mellom totalbilde og nærbilde av «solistene».

Eksempel nr.2:

Bilde nr.1: Sted: Gandsfjorden. Totalbilde/oversiktsbilde av motorbåt på sjøen med brukerne og lærere om bord. Programleder: «Natur og miljøgruppa nektar seg heller ikkje ein tur på sjøen, der rytmen fra båten og sjøen kanskje kan inspirera tankar og følelsar».

Bilde nr. 2: Halvbilde av Torstein og lærer i båt. Nærbilde: Garn med makrell. Skifte fokus: Lærer som drar garn. Form: Intervju. Lærer: «Dette liker Torstein. Dette er skikkelig aktivitet! Ordentlig fiske!»

Kommentar:

På Forskningstorget var det et hovedmål å peke på de mange unike mulighetene naturen som arena gir for tilrettelagt undervisning. Naturen som arena innbyr i stor grad til differensiert undervisning for de fleste elevers utviklingsnivå, tempo og interesse.

Eksempel 3:

I en kort presentasjon på om lag to minutter viste vi et eksempel på tilrettelagt undervisning med bruk av naturmateriale fra sjøen.

Oversiktsbilde: Naturområde med sjø og strand. Medvirkende: Lærer og elev som sitter på stranda.

Fakta:

- a) Vise eksempel på «læremiddel» fra naturen. Nærbilde: Tang, stein, sand, blåskjell i plastpose. Bøtte med sjøvann.
- b) Vise muligheter for samspill mellom lærer og elevinitiativ. Nærbilde av farge-spill i blåskjell. Materialet har taktile og visuelle estetiske kvaliteter.

Kommentar:

Mål: Gi mulighet for variasjon og stort utvalg av materiale. Vi bruker det vi finner i sjøkanten. Viktig forutsetning for materialvalg: Vi bygger på elevens interesse, som her er lyd. Plastposen med blåskjell er god å gripe og lager lyd når eleven å gripe etter denne. Sekvensen ved stranda viser også faser i et samspill med inntoning, tydelig elevinitiativ og bekræftelse på dette. Lærer henter materialet fra sjøen til eleven som del i samspillet.

Eksempel 4:

Vise naturopplevelse gjennom hele året: Bilde nr. 1: Høststemning i skogen. Leirplass. Bål brenner med sprakende lyder. Elev og lærer i samtale. Bilde nr. 2: Fargene i naturen fanger vår oppmerksomheten: Bjørketre med løv gynger i vinden. Nærbilde av røsslyng. Bilde nr. 3: Høsttur fra Melsheia til Rogaland Aboretet. Emne: Lære å kjenne de vanligste planter og bærsorter

Bilde nr. 4: Vinter. Elev og lærer på akebrett. Vår/sommer: Nærbilde: Vanndråper som renne under isflak om våren. Leirområder: Elev lytter på regndråper som slår mot taket i gapahuken. Form: Montasje av korte bildeklipp: Fra vårbekken til sjøen, sjøgang i båt. Elevgruppe på sjøen. Bevegelse i motorbåt, kraftig motorlyd, sterkt sollys over sjøflata, glade mennesker i åpen båt.

Kommentar:

I prosjektgruppa er vi tre elever og lærere som i samspill opplever naturen gjennom hele året med variasjoner: Sola skinner, regnet og vinden pisker i ansiktet og snøen kan være kald å ta på når vi aker på akebrettet. For våre brukere er opplevelseskvaliteter i naturen viktig. Vår erfaring er at undervisningen i naturens klasserom gir sterke sanseintrykk. Å bruke tema fra naturen i emneplanlegging skaper mening og helhet. Opplevelsen av en helhetlig vikelighet kommer tett på oss ute i naturen.

*Eksempel 5:***Aktivitetsdag**

I anledning «Nasjonal uke for voksnes læring» arrangerte natur og miljøgruppa til en aktiv dag i naturen. Medvirkende: Alle elever i natur og miljøruppene, med personale fra boligen sammen med elever fra fremmedspråklige klasser ved skolen

Synopsis:

Bilde nr. 1: Vi ser bilde av Holmavika et friluftsområde ved sjøen ca. 5 km utenfor Sandnes sentrum. Sol skinn fra blå himmel. Hensikten er å vise mulighetene til naturopplevelse, trivsel og felleskap som finnes med å ta det lokale maritime miljø i bruk.

Bilde nr.2: Ved brygga ligger to store motorbåter klar til å dra på Gandsfjorden. Lærerne har forberedt program for dagen: Bilde nr. 3: 1.Felles åpning med allsag, grilling, kaffi m.m Bilde nr. 4: Båttur og fisketur med publikum. Bilde nr.5: Natursti med oppgaveposter.

Kommentar:

Denne høstdagen var en fantastisk opplevelse og vil bli husket både fordi naturen viste seg fra sin beste side med en strålende ramme omkring et godt planlagt arrangement. Det er blitt «tradisjon» å arrangere en aktivitetsdag om høsten for å begynne på en prosess med å skape en inkluderende skole og bygge på ressurser som finnes både i natur og kultur i lokalmiljøet. Dette har gitt inspirasjon til å bruke naturen som læringsarena for fremmedspråklige med tanke på praktisk norskopplæring. Prosjekt til våren er å restaurere et eldre båtnaust i området.

Videopresentasjonen inneholder også eksempel på vår trefasemodell:

Trefasemodellen:

1. Forarbeid: Foregår i boligen til eleven sammen med primærpersoner.
2. Gjennomføring: Foregår på kjente utearenaer sammen med de andre elevene/ lærerne i Naturgruppa. Vi har fast ramme og struktur fra begynnelse til slutt.
3. Bearbeiding: Foregår i aktivitetsrommet i elevens bolig sammen med andre elever/lærere i naturgruppa. Dagens tema blir repetert og bearbeidet.

Emnearbeid

- Emnearbeid etter Klaus Vilhelmsen er en del av vår metode i trefasemodellen.
- Emnearbeid representerer en del av virkeligheten for eleven, et emne utgjør en meningsfull helhet.
- Emnearbeid utvikler begreper, språk og måter å uttrykke seg på.
- Emnearbeid gir mulighet for sosialt samvær, flere sammen om samme aktivitet.
- Systematisk innlæring og gode muligheter til observasjon og prosessevaluering.
- Åpen for anvendelse av totalkommunikasjon

Gir en mulighet for at eleven kan tilegne seg grunnleggende ferdigheter, begreper og forståelse for fundamentale strukturer og sammenhenger. Et emne gir en konkret mulighet for å arbeide tverrfaglig om en eller flere elever.

Nasjonalt program som viktig støttespiller for praksisfeltet

For oss har Nasjonalt Program vært en meget viktig støttespiller for å få etablert et miljø for å drive kompetanseutvikling gjennom prosjektarbeid. Programmet har hatt som formål å løfte fram den gode praksis med støtte, ekstern veiledning og prosjektmidler. Vi mener at Programmet har ivaretatt en viktig funksjon ved å ta på alvor de signal vi har kommet med og vist respekt for våre problemstillinger knyttet til det daglige arbeid.

På Forskningstorget i november var Sandnes vo-senter den eneste presentasjon fra feltet voksenopplæring: Vi representerte praksisfeltet som lærere med undervisning kombinert med forsknings-prosjekt. Vi var de eneste som ikke var tilknyttet et kompetansesenter.

Gjennom de tre år vi har fått delta i Programmet har vi fått nødvendig veiledning og input for å komme fram til det resultat vi ser i dag. Dessverre ble Programmet avsluttet med Forskertoget sist høst pga. reduserte økonomiske rammer til innovativt prosjektarbeid.

Resultat av prosjektet «Naturen som læringsarena»

Vårt mål er å lage en videokassett med et forklaringshefte som kan være til nytte for andre som er interessert i tilrettelegging av naturtilbud for funksjonshemmede. Produktet vil være klar til utgivelse i slutten av mai mnd. 2002.

Dette pilotprosjekt har fokusert på mennesker med omfattende funksjons-

hemninger. Vi mener likevel at våre erfaringer med tilrettelegging kan overføres til andre grupper funksjonshemmede som trenger noe ekstra stimulering. Bruken av video-opptak som redskap for tilrettelegging og evaluering har vært svært lærerikt og nødvendig i forhold målgruppa. Økt samspill og initiativ kommer ofte som resultat av analysere og justering av vår tilrettelegging. Ved å bygge videre på de gode situasjoner og opplevelser ute i naturen, har vi steg for steg utviklet vår arbeidsmetode.

– «Naturen som læringsarena» bygger på en prosjektmodell og metode som kan brukes for å komme i gang med utviklingsarbeid.

- Prosjekt har hatt betydning lokalt og regionalt med presentasjon på Samtak-konferanse i Stavanger i regi av Statens utdanningskontor. Her var alle PP-kontor i Rogaland representert og vårt arbeid ble karakterisert som et innovativt prosjekt.
- Prosjektet er også presentert i NRK-TV i sendingen «Norge rundt» i høst og dette har ført til mange positive tilbakemeldinger og økende interesse for naturtilbudet i Sandnes.

En viktig forutsetningen for å skape en positiv prosess med nye prosjekt er å finne i Nasjonalt program sitt læringsyn. Om dette sier Bente E. Hagtvet: (Spesialpedagogikk nr. 2/2000)

«Legg merke til at vi jobber motsatt av mange andre prosjekt, der man konstruerer noe på toppen, som så skal prøves ut i praksis... Programmets læringsyn er basert på den antagelse at læringseffekten er størst når den tar utgangspunkt i «rådsøkere» opplevde læringsbehov.»

Kalamiteter

Å sy sammen et program som det for SORs nordiske konferanse i Oslo i april er en svær jobb, der risikoen for at noe går galt avgjørt er til stede. Særlig når det hele er et fritidsprosjekt for dem som skal gjøre jobben. Likevel prøver vi i SOR å fremstå som seriøse, gjennom å kvalitets-sikre vårt arbeid, spesielt med hensyn til forhold som angår våre samarbeidspartnere.

Denne gangen har vi bommet stygt – i alle fall på tre punkt, som alle har medført fortredeligheter for én av innleiderne.

Det gjelder **Rannveig Traustadóttir**, associate professor ved Islands Universitet, som for det første har fått navnet sitt feil stavet i programmet.

For det andre har vi gitt henne feil tittel på presentasjonen. **Den rette tittelen skal være «Utviklingshemmede mødre og deres barn».**

For det tredje skal overskriften på den parallellsesjonen der Rannveig Traustadóttir skal presentere være «Bolig og familie».

Vi skylder Rannveig Traustadóttir en uforbeholden unnskyldning for feilene i programmet.

De skyldes utelukkende for dårlig kvalitetssikring fra SORs side, og har ingenting å gjøre med den informasjonen vi har fått fra Rannveig Traustadóttir, eller andre på Island. Denne har vært korrekt og etterrettelig, og vi beklager på det sterkeste de feilene som har oppstått.

Samordningsrådet
Tor Visnes
leder

Eksempel nr. 5: Aktivitetsdag.

